

Kuela eta neurketa sistemak

Gizakia, historian zehar, luzera-, pisu-, edukiera-, denbora-neurriak erabili ditu modu eta esanahi ezberdinekin. Eta zehazki nekazal munduan mota guztietako neurriak izan dira, ia produktu bakoitzak berea izan duelarik. Gainera leku batetik bestera aldatu egiten ziren neurri hauek.

Luzera neurriak esaterako kana edota oinetan neurtzen ziren, baita legoatan ere. Likidoei dagokienean ere beste hainbeste modu zeuden, eta edukiera neurrian oinarritzen zen. Oinarrizko unitateak, azumbrea, pitxerra edo arroa ziren. Bestalde, labore neurriekin ere antzera gertatzen zen, bolumenaren arabera neurtzen ziren. Anega izan da neurri historikoetako bat (42kg gari-ko kantitatea gutxi gora behera). Baina baziren gehiago ere, lakaria edo gaitzerua esate baterako.

Pisuei zegokionean ere neurri ezberdinak zeuden. Oinarrizko unitatea libra zen, eta hortik abiatuz arroa, kintala eta ontza zeuden. Eta multzo guzti honen barruan hortxe zegoen sagarra ere. Izan ere pisua neurtzeko beste neurri bat oso zabalduta zegoena “zama” edo “gurdia” zen. Hau da gurdikaraka neurtzen zen eta hain zuzen ere sagarra, kantitate handietan (sagardotegietarako) zamaka edo gurdika neurtzen zen besteak beste.

Aniztasun hori zela eta gizarte guztietan legez arautzeko beharrak agertu ziren, neurrien sistema zehatz bat ezartzeko beharra. Neurrien unibertsalizazio bat alegia. Eta historiaren une honetan sartuko litzateke oraintxe ikusgai daukagun kuela. Izan ere “ustezko” anabasa hori ordezkatzera etorriko zen, baina ikusiko dugun moduan honek ere bere arazoak sortu zituen. Honela beraz, kuelak testuinguru orokorrean gertatzen ari ziren aldaketak baserritarren eta sagardoaren mundura ekartzen ditu eta marko zehatz horretan ulertzen laguntzen digu. Gertaera horien testigu izan baita.

Neurtze sistema neutro bat ezartzeko lanaren ardura Ilustrazioaren ondorengo generazioak hartu zuen beregain. 1875ean Pariseko Ituna sinatu zen eta sistema metriko hamartarra ezarri zen: kilo, metro eta litro.

Itun hark orokorrean denentzako berdinak ziren neurriak ezarriko zituen bai, zientzialari horien begietara “neutroa” eta objektiboa” zena. Izan ere neurri sistema dezimala estandarizazioa, homogeneitatea eta unibertsaltasuna oinarri zituen Ilustrazioaren ideologiatik eratorritakoa zen. Baina neurri horiek erabiliko zituzten nekazari guzti haiek ez ziren “berdinak”, lekuan lekuko errealitate eta partikularitatez jositako mundua zen baserritarrena. Eta beraz, baserritarren lan egiteko modua eta ohiturak bestelakoak ziren. Eta beraz, usadioetan errotutako neurtze modu tradizional haiek homogeneitatean eta zientzialari eta entziklopedisten arrazoian oinarritutako neurri unibertsalista horiez ordezkatzeari ez zen hain erraza izan. Nolabait ere bi ezagutza modu edo “epistemologien” aurrez aurreko talka bat sortu zen. Hasiara batean, erraztu ordez anabasa handiagoa sortu zuen, instituzioek legez behartzeraino sistema metriko berriaren erabilera.

Sagarraren eta sagardoaren mundua ere zipristindu zuen kontu hark. Esan bezala sagar pisuak gurdi edo zamaka neurtzen ziren. Badirudi neurtze sistema berri horiek ezartzerako garaian, nahiz eta zailtasunak izan, Gipuzkoan nahikoa azkar errotu ziren, 1901. urtean litro, metro eta kilo neurriak erabiltzen hasiak baitziren, Lurdes Odriozola historialariak “Cien años de la Comisión Especial de Pomología de Gipuzkoa” lanean azatzen duen moduan. Hala ere sagarraren kasuan badirudi ez zela horrela izan, Gipuzkoako Artxibo Orokorreko dokumentu batek garbi asko azaltzen duen bezala:

“mediendose por carros de seis toneladas en goyerri y parte de beterrí, y por cargas de cinco toneles en el resto, cuando repentinamente y en absoluto, adoptó la Provincia el hectolitro de forma cilíndrica para todas mediciones de la citada fruta”

Badirudi beraz, egurrezko hektolitro honekin sagarraren kantitatea neurtzeko garaian suertatzen ziren zailtasunak eragotzi nahi zirela, neurtzeko neurriak leku batetik bestera aldatu egiten baitziren. Baina arazoa konpondu ordez hasiera batean mesfidantza eta desadostasun gehiago sortu ziren. Izan ere han hemenka zink-ezko eta egurrezko hektolitroak agertzen hasi ziren, kasu askotan “homologatu” gabeak zirenak, edota baserritarrek beraiek etxean eginak zirenak. Eta beraz sagar tratuak egiterako orduan ziurtasun eza areagotu zen.

Egoera bitxi horri aurre egiteko, Gipuzkoako Foru Aldundiak zink-ezko hektolitro modelo homologatu batzuk eraikitzea adosu zuen, honela probintzi osoan zehar banatuta zeudenentzako modelo gisara erabili ahal izateko. Honetaz gain, herri bakoitzeko alkateei eta Mikeleteei espreski eskatu zitzaaien neurri hauek betetzen zirela ziurtatu zezatela. Proposamen hau 1904ko abuztuaren 15ean onartu zen.

Kuela honek beraz baserri eta sagardo munduaren bilakaeraren zatitxo interesgarri bat kontatzen digu. Nolabait ere baserria garai berrietara eta lan modu berrietara egokitzeko lan etengabea jardun dela agerian uzten du. Bi mundu ikuskera aurrez aurre jartzen direneko garaiei buruz mintzo da: “baserritarren mundu tradizionala eta zientziaren eta modernitatearen mundu ikuskera”. Aldaketa horiek erreztasunak ekarriko zizkion baserriari, baina fenomeno edo ideologia kultural bezala, nolako jarrera izan du modernitatearen ideologiak baserriarekiko eta bere inguruan mendeetan sortu den kultura eta bizimodu horrekiko?